

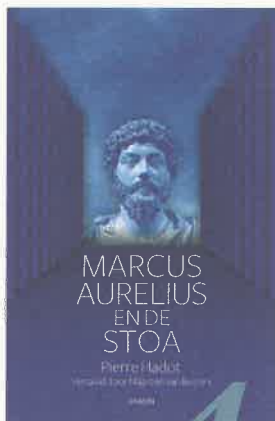
4 Marcus Aurelius en de Stoa

Auteur: Pierre Hadot. Vertaald door Maarten van Buuren

Uitgever: Damon, 2022

Uitvoering: hardcover, 400 pag.

Prijs: € 34,90

4

Marcus Aurelius blijft boeien, of de klassieken nu in de mode zijn of niet. De mooie inleiding op deze 2de-eeuwse keizer door Anton van Hooff uit 2012 is nog steeds leverbaar. Van Marcus zelf zijn vooral de in het Grieks geschreven *Persoonlijke notities* (*Ta eis heauton*) populair. In de fraaie vertaling van Simone Mooij-Valk, die eveneens nog leverbaar is, hebben Nederlandstalige lezers gemakkelijk toegang tot dit werk. Er is zelfs nog een concurrerende vertaling uit een alternatieve hoek. Maarten van Buuren, emeritus hoogleraar Frans (Universiteit Utrecht), heeft nu een vertaling uitgebracht van een studie naar Marcus' boek van de in 2010 overleden Franse filosoof Pierre Hadot.

De *Aansporingen*, zoals het werk door Van Buuren wordt genoemd, krijgen een grondige behandeling, waarin voor alternatieve spiritualiteit weinig ruimte is. Gezien Hadots achtergrond als specialist in vooral neoplatoonse filosofie wekt het geen verbazing dat het boek serieus en filosofisch van aard is. Het gaat over de *Aansporingen* als geestelijke oefeningen of als teksten vol filosofische verwijzingen, vooral naar Epictetus. Hoofdstukken over 'de discipline van de begeerte' of 'de discipline van de actie' laten zien dat dit geen lectuur is voor een gemiddelde lezer van Marcus' notities. Pas in het laatste hoofdstuk

wordt het wat persoonlijker, hoewel de blik op Marcus hier snel psychologisch wordt.

Een filosofische studie over Marcus' *Notities* is natuurlijk welkom. Toch roept deze uitgave ook vragen op. De Franse tekst dateert van 1997 (en in eerste druk eigenlijk zelfs 1992). Waarom wordt een zo dik boek van 25 jaar geleden nu vertaald uitgegeven? Misschien is er een goede reden voor, maar die wordt in de vertaling nergens vermeld. De uitgeverij duidt de auteur aan als 'de onbetwiste autoriteit op het gebied van Stoa en Marcus Aurelius', wat anno 2022 toch wel wat grootsprakig overkomt. Wie een modern handboek over Marcus erbij pakt (bijvoorbeeld de Blackwell *Companion to Marcus Aurelius* uitgegeven door Marcel van Ackeren, een boek van bijna zeshonderd bladzijden uit 2012) ziet dat er intussen echt ook andere geleerden zijn opgestaan. De geleerde literatuur over Marcus sinds 1997 blijft nu geheel buiten beeld: er is geen enkele poging gedaan het boek te updaten.

Deze uitgave oogt daarmee al meteen een tikje gedateerd. De gekozen vertaalstijl (met geregeld wat omslachtige zinnen en typische Franse trekjes zoals het voortdurend gebruik van de eerste persoon meervoud) helpt hier niet. Ook de omgang met vertalingen is problematisch: de talrijke citaten van Marcus zijn niet weergegeven in de vertaling van Mooij-Valk, maar in een eigen versie, die mede op die van Mooij-Valk is gebaseerd en vervolgens door twee externe deskundigen naast het Grieks is gelegd. Dat laatste geldt ook voor woorden van Epictetus, maar veel citaten uit andere klassieke werken (Cicero, Seneca, *Historia Augusta*), zijn blijkbaar uit Hadots Franse vertaling doorvertaald, ook als er redelijk recente Nederlandse vertalingen beschikbaar waren.

Het boek van Hadot is duidelijk voor een doelgroep van gevorderde Marcus-lezers met veel interesse in de

stoïcijnse filosofie. Voor die lezers is deze studie al gemakkelijk beschikbaar in andere talen. Wie wil kan probleemloos de oorspronkelijke Franse versie van 1997 aanschaffen, en ook een Engelse vertaling uit 2001 en een Italiaanse uit 1996 zijn eenvoudig te vinden. Prima dat er nu ook een Nederlandse versie naast gezet kan worden. Maar de vraag blijft: waarom nu? En waarom zo?

Vincent Hunink

Hermeneus

95 | 20
01 | 23

TIJDSCHRIFT
VOOR ANTIEKE
CULTUUR

Verzen van een
vrouwengek

De radicale filosofie
van Diogenes

